

15.07.2011 **Аналіз ринку тваринництва та виробництва м'яса й м'ясопродуктів України**

Для журналу «*Мясные технологии*» огляд підготовлений начальником відділу корпоративних рейтингів агентства «Кредит-Рейтинг» **Олексієм Чорнотомим**

До 2009 року зростання обсягів виробництва м'яса українськими виробниками відбувалося переважно за рахунок м'яса птиці, на тлі щорічного зниження обсягів виробництва яловичини та телятини. Ця тенденція збереглася і в 2011 році. Поряд з цим, з 2010 року почали збільшуватись обсяги виробництва свинини. Так, за підсумками перших п'яти місяців 2011 року було вироблено 77 тис. тонн цієї продукції, що на 43% перевищує показник відповідного періоду 2010 року (Таблиця 1). Загалом, виробництво основних видів м'яса у січні-травні 2011 року зросло на 12,4%, до рівня в 444 тис. тонн.

Таблиця 1. Виробництва м'яса та м'ясопродуктів в Україні, тис. тонн

Найменування продукції	2005	2006	2007	2008	2009	5 міс. 2010	2010	5 міс. 2011
Виробництво основних видів м'яса, всього	624	773	973	992	921	395	1000	444
у т.ч.								
яловичина та телятина	193	200	222	167	105	37	95	28
свинина	99	155	203	170	103	54	150	77
м'ясо та субпродукти харчові свійської птиці	332	418	548	654	713	304	755	339
Вироби ковбасні	309	301	330	332	260	101	270	108

Джерело: Державний комітет статистики України

У 2011 році на ситуацію в галузі впливали одночасно декілька основних факторів. По-перше, зростання ділової активності в окремих секторах економіки України та поступове відновлення купівельної спроможності населення позитивно вплинуло на споживання харчової продукції населенням в цілому. По-друге, збереглася тенденція до скорочення частки імпорту продукції у внутрішньому споживанні основних видів м'яса та м'ясопродуктів (Таблиця 2).

Таблица 2. Динаміка експорту-імпорту м'яса в Україні у 2006-2011 рр., тис. тонн

Найменування продукції	2007	2008	2009	4 міс. 2010	2010	4 міс. 2011
Експорт						
Яловичина та телятина, у т.ч.	34,7	16,8	18,9	6,3	13,4	4,2
Російська Федерація	33,5	16,7	18,9	6,2	12,7	3,7
Свинина	-	-	-	-	0,6	4,9
Птиця	5,0	8,3	18,9	11,2	32,5	14,2
Імпорт						
Яловичина та телятина, у т.ч.	9,1	18,7	8,9	1,0	3,6	1,1
Бразилія	5,2	14,4	8,0	0,9	3,6	0,8
Свинина, у т.ч.	62,3	178,8	140,8	26,3	108,6	15,2
Польща	-	76,3	27,2	5,9	24,7	1,8
Бразилія	61,4	45,0	60,6	8,9	38,8	7,5
Птиця, у т.ч.	131,5	256,1	193,2	34,3	154,6	17,1
США	89,2	161,0	120,7	16,1	88,2	0,8

Джерело: Державний комітет статистики України

Так, загальний обсяг імпорту м'яса та харчових субпродуктів за результатами січня-квітня 2011 року склав 74,6 млн. дол. США, що становить 75% обсягу імпорту перших чотирьох місяців 2010 року. У загальній структурі імпорту м'яса близько 45% припадало на поставки свинини, 50% - м'ясо харчових субпродуктів та інша продукція з птиці. При цьому, протягом січня-квітня 2011 року експорт м'яса та харчових субпродуктів з України у грошовому вимірі істотно збільшився, порівняно з попереднім роком на 74% і склав близько 60 млн. дол. США. Основною причиною таких змін стало наближення цін на вітчизняну сировину до рівня цін в основних країнах-експортерах.

З метою запобігання ввезення в Україну низькосортної продукції за цінами, які значно нижчі, ніж на українському ринку, прийнято Постанову КМУ від 11.04.2011 р. щодо ліцензування імпорту м'яса птиці та сала в Україну.

Вітчизняне тваринництво поступово збільшує рівень забезпеченості України м'ясом. Так, у 2008 році частка імпортованого м'яса складала 23%, в 2009 році – 19%, а в 2010 році вже 16% (Таблиця 3). Рівень споживання м'яса населенням за підсумками 2010 року становив 52 кг на одну особу (фізіологічна норма - близько 80 кг на одну особу), що на 6,6% вище минулорічного показника (+62% порівняно з 2000 роком), у тому числі яловичини – 9,3 кг, свинини – 18,7 кг, м'яса птиці – 25 кг.

Таблица 3. Баланс попиту та пропозиції м'яса та м'ясопродуктів в Україні у 2009-2011 рр., тис. тонн

Показник	2009	2010	2011 (прогноз)
Попит на продукцію, всього	2340	2440	2457
Внутрішнього ринку, всього	2300	2392	2407
Фонд споживання	2290	2385	2400
Інше споживання	10	7	7
Зовнішнього ринку (експорт)	40	48	50
Пропозиція продукції, всього	2340	2440	2487
Внутрішнього ринку, всього	1901	2059	2170
Зміна запасів на кінець року	16	0	0
Власне виробництво	1917	2059	2170
Зовнішнього ринку (імпорт)	439	381	287
Споживання на одну особу, кг/рік	49,7	52,0	52,5

Джерело: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України

Проте, протягом 2011 року зберігалася негативна тенденція скорочення поголів'я ВРХ в господарствах усіх категорій (Таблиця 4). Станом на 01.07.2011 р. нараховувалося 5 247 тис. голів ВРХ, що на 4,5% менше порівняно з відповідною датою 2010 року. Водночас спостерігалася зростання поголів'я птиці, станом на 01.07.2011 р. – 237,4 млн. голів (+2% проти відповідної дати 2010 року). Скорочення поголів'я ВРХ на тлі триваючого нарощування поголів'я птиці пов'язано як із тим, що організація виробництва м'яса птиці є інвестиційно привабливою та потребує значно меншого періоду часу для досягнення кондиційної ваги ніж у виробництві ВРХ, так із тим, що близько 70-75% поголів'я корів утримується господарствами населення.

Таблица 4. Динаміка поголів'я худоби за 2003-2011 рр.

Вид худоби	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	01.07.2011	У % до відповідної дати попереднього року
ВРХ, тис. голів	6 903	6 514	6 175	5 491	5 079	4 918	4 495	5 247	95,5
у т.ч. корови	3 926	3 635	3 347	3 096	2 856	2 758	2 677	2 663	96,3
Свині, тис. голів	6 466	7 053	8 055	7 020	6 526	7 135	8 040	8 055	97,3
Птиця, млн. голів	152,8	162,0	166,5	169,3	177,6	190,5	202,1	237,4	101,9

Джерело: Державний комітет статистики України

У 2010 році для цін на тварини живою вагою була характерна більш різка динаміка, ніж для цін на готові м'ясні вироби. Загалом, протягом січня-травня 2011 року ціни на худобу та птицю зросли у середньому на 1% порівняно з середнім рівнем цін 2010 року (за підсумками 2010 року зростання склало 4%).

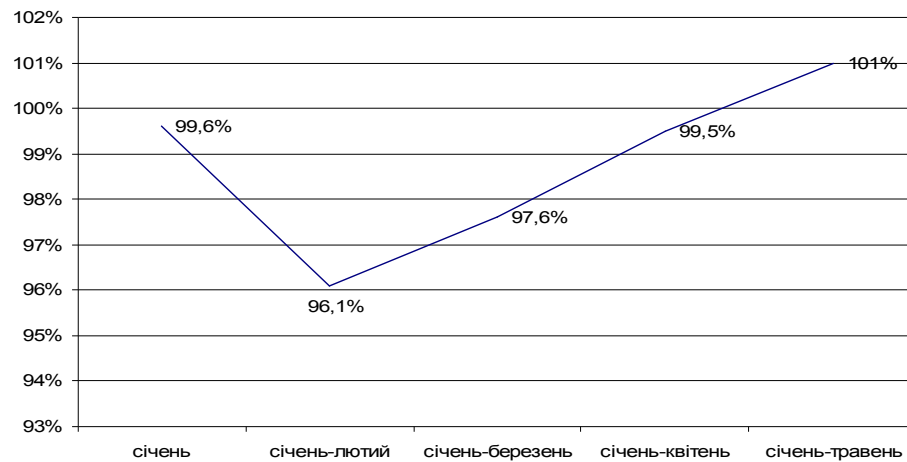

Рисунок 1. Індекс цін реалізації худоби та птиці (зліва направо) у 2011 році, порівняно з середнім рівнем цін за 2010 рік, у %

Джерело: Державний комітет статистики України, розрахунки агентства «Кредит-Рейтинг»

Поступове зростання цін на основні види сільськогосподарської продукції у 2010 та першій половині 2011 року зумовлено скороченням пропозиції аграрної продукції, зростанням цін на промислову продукцію, що споживається в сільському господарстві, а також збільшенням попиту на аграрну сировину на світових ринках. Загалом, за підсумками 2010 року індекс цін реалізації сільськогосподарської продукції перевищив індекс цін на промислові товари і послуги, спожиті у сільському господарстві, на 14,5 в.п.

В 2011 році прогнозується подальше зростання собівартості виробництва продукції тваринництва, зокрема м'яса птиці – на 8%, яловичини, свинини – на 7%. Основними факторами є зростання цін на продукцію рослинництва, паливно-мастильні матеріали, комунальні послуги тощо. Крім того, зростанню цін можуть сприяти низькі темпи відновлення купівельної спроможності населення, а також подальше скорочення поголів'я ВРХ.

За підсумками 2010 року, у галузі тваринництва, як і в попередньому році, залишається рентабельним виробництво молока та яєць. Порівняно з 2009 роком прибутковість виробництва молока помітно підвищилась з 1,4% до 17,7%, а прибутковість вирощування свиней знизилась з 12,1% до (-)7,5% у 2010 році. Крім того, суттєво зменшилася збитковість виробництва птиці (-0,5% проти -22,5% в 2009 році), проте більш збитковим стало виробництво м'яса ВРХ (-35,9% проти -32,9%). В цілому, підприємствами тваринницької галузі отримано 1 413,7 млн. грн. прибутку, а загальний рівень рентабельності становив 8,0% (у 2009 році відповідно – 785,7 млн. грн. та 5,5%).

На сьогодні основними ризиками у м'ясній галузі залишаються високий рівень конкуренції, відчутний дефіцит сировини, а також висока залежність рівня цін, з одного боку від ситуації на ринках сільськогосподарської продукції, а з іншого боку від рівня купівельної платоспроможності населення. Зазначені ризики певною мірою нівелюються формуванням вертикально-інтегрованих об'єднань.

Крім того, суттєві ризики для галузі представляє можливість введення обмежень на імпорт української тваринницької продукції до країн – основних споживачів (переважно країни СНД). Так у липні 2011 року ветеринарні органи держав - членів Митного союзу (Росія, Білорусь, Казахстан) вирішили ввести тимчасові обмеження на імпорт продукції тваринного походження

ряду українських підприємств. Таке рішення було прийнято за підсумками переговорів представників Россільгоспнадзору, Мінсільгосппроду Білорусі й Мінсільгоспу Казахстану. За результатами переговорів було ухвалене рішення зберегти право поставок продукції тваринного походження в Росію за трьома українськими підприємствами: «Техмолпром», «Хмельницька маслосирбаза» і «Птахофабрика Снятинська Нова». При цьому, якщо Ветслужба України не надасть протягом місяця гарантій усунення визначених у ході інспекції недоліків на продукцію, зроблену цими підприємствами, то для вищезазначених підприємств також будуть введені тимчасові обмеження.

За підсумками перших п'яти місяців 2011 року спостерігається активізація кредитування аграрного сектора комерційними банками. Так, за січень-травень поточного року сільськогосподарськими компаніями залучені кредити на загальну суму 22,4 млрд. грн. Тоді як за аналогічні періоди 2009-2010 рр. даний показник становив 9,9 млрд. грн. і 13,8 млрд. грн. відповідно.

Збереженню наявних позитивних тенденцій у тваринництві та виробництві м'яса в Україні сприятиме збалансованість цін у галузі (від кормів до готових м'ясопродуктів), відносно стабільний попит на продукцію з боку населення, пошкваллення у сфері кредитування реального сектору, державна підтримка галузі. У довгостроковій перспективі ймовірно відновлення напряму розведення ВРХ через дефіцит сировини на молочному ринку, що позначиться й на обсягах виробництва яловичини та телятини.

Вихід на нові ринку збуту дозволить українським виробникам м'яса збільшити обсяги виробництва та підвищити ефективність діяльності. Проте, через відсутність фінансування державної програми моніторингу залишків ветеринарних препаратів та забруднюючих речовин у тваринницькій продукції дозволи на ввіз продукції в країни СНД та ЄС практично не видаються.

Для підтримки сільськогосподарського виробництва у 2010 році підприємствам надійшло 1 318,1 млн. грн. прямих бюджетних дотацій і 3 047,4 млн. грн. за рахунок відшкодування ПДВ. В цілому, за 2010 рік підприємствами отримано 4,4 млрд. грн. бюджетних коштів. В державному бюджеті на 2011 рік передбачено 2,8 млрд. грн. на підтримку розвитку м'ясо-молочної галузі, з яких 500 млн. грн. буде спрямовано на часткове відшкодування вартості будівництва та реконструкції тваринницьких, птахівничих ферм і комплексів з виробництва кормів. Інші кошти планується використати на розвиток селекції, виплату бюджетних дотацій виробникам.

Крім того, відповідним законопроектом «Про внесення змін у ЗУ «Про Державний бюджет України на 2011 рік» у поточному році урядом планується збільшити на 4,9 млрд. грн. витрати, пов'язані з підтримкою сільськогосподарських кооперативів, тваринницькими дотаціями, здешевленням банківських кредитів.